

Dočim se ovaj novac lako stječe na polju drugih obrta, kojima cene stoji na raspoloženju, bježi žalibože od poljodjelstva, koje se osniva na produkciji uvijek slaboj i nestalnoj.

S toga, osobito mali posjednik i poljodjelac, koji ne može dati neko jamstvo, nalazi sa velikim poteškoćama i uz teške uvjete novac, što mu treba za redovito unapredjenje svog gospodarstva. Ne može se vjerovati, kako se u ovo doba, kada je vrijednost gotova novca u obće pala na novčanom tržištu, može uzdržati kod nas u pokrajini dobitni postotak izvanredno visok: to je ekonomična anomalija, svakako štetna poljodjelstvu. Kamate od 8 %, pa i 10 % to je normalni dobitni postotak za javne zavode, kao zalagaonice, pučke banke, i slično, tim više ako se uzmu u obzir svi troškovi koji su skupčani sa dotičnim zajmovima. Dobitni postotak privatnih zajmova pak doseže obično do 12, 14 i 16 % a u vrlo mnogo slučajeva, osobito kad ih sklapaju težaci, na nevjerovatne godišnje iznose. Da pokažemo jedan primjer, obična fraza u nekim krajevima je „šeštak na talir“, što znači, da za dva forinta dužnik mora dati 6 oka žita, a to je isto skoro kao 6 kg. ili u novcu 50—60 novčića, a to za vrlo kratki rok, za kakvu 2 ili 3 mjeseca.

Mislim da je red naglasiti, da nestašica urtojtstava kadrih da pruže blagodat vjeresije osobito malim poljodjelcima, podržava i hrani najpretjeranije kamatništvo, koje pod raznim oblicima javnim i potajnim, donapokon pod plaštom dobročinstva i pomoći bližnjega, guli jadnoga seljaka, osobito u zagorskim stranama pokrajine, te je prava rak-rana ekonomskog obstanka nižih poljodjelskih slojeva.

Seljak se žalibože, ne rjedko bezbrižan i neoprezan do skrajnosti, ne brine vele ljeti za potrebe zimske, ni za se ni za svoje životinje, koje ipak ljubi i ceni više nego i svoju obitelj; često pak, već na početku zime fali mu što je najnuždnije za življenje i onda se obraća običnom trgovcu jali glavničaru, ili zbog novca ili zbog muke ili žita i jestivâ u obće, što dobije uz uvjete prividno dosta povoljne, ali u zbiljnosti vrlo teške, te ga more, krv mu izpijaju i upropašćuju. Koliko se god muči i znoji, rjedko je u stanju da sa svim podmiri svoj mali dug, prouzrokovan valjda zbog nabave kakve pokvarene robe, koja mu je bila računana za cieniu razmjerno ogromnu; njegova stranica uvijek ostaje otvorena u velikoj knjizi, kojoj bi najbolje pristajao nadpis: „lasciate ogni speranza o voi che entrate“. Vjerovnik, dobra duša, čini mu milost, te prima i male iznose na račun, ali koji služe uvijek za namirenje dospjelih kamata, i čeka sa podmirenjem „saldo“ od sv. Antuna 13 lipnja do sv. Luke 18 listopada, pa od sv. Luke do sv. Kate, uvijek naravno uz maljušni